

Nikola Dogan

PREZBITERSKA SLUŽBA I HIJERARHIJSKO ZAJEDNIŠTVO U MJESNOJ CRKVI

U povijesnoj objavi Bog se očituje kao temelj i uporište cijele stvarnosti, kao osoba, kao jedno Ja, s kojim čovjek može razgovarati. Objava Božja iznosi na svjetlo dana tajnu Božje ljubavi. Objavljujući sebe Bog istovremeno objavljuje i čovjeku istinu o sebi. Bog je u sebi Ljubav, tajna ljubavi koja se čovjeku objavljuje i priopćuje.¹

Svrha i cilj Božje objave jest zajedništvo Boga i čovjeka i cjelokupne prirode. Riječ »zajedništvo« temeljna je riječ u kršćanskom govoru o Bogu i o čovjeku. »Biti s Bogom« prva je odrednica ljudske egzistencije i njezina smisla. Zato i suvremena Crkva tu istinu naviješta kao prvu istinu kršćanstva: »I tako, to objavom nevidljivi Bog iz preobilne ljubavi svoje oslovljuje ljude kao prijatelje i s njima saobraća da ih pozove u zajedništvo sa sobom i da ih u nj primi« (DV 2). Dogmatska se konstitucija Dei Verbum o božanskoj objavi, da bi razjasnila središnju istinu Božje objave, poziva na riječi sv. Ivana koji veli: »Navješćujemo vam život vječni koji bijaše kod Oca i pokaza se nama: što smo vidjeli i čuli najvješćujemo vama da i vi imate s nama zajedništvo i da naše zajedništvo bude s Ocem i sa Sinom njegovim Isusom Kristom« (1 Iv 1,2-3).

Zajedništvo s Bogom, dakle, stvara i temelje za zajedništvo među ljudima. Saborski dokument ide i dalje te razvija misao o zajedništvu kao sadržaju života uopće. Oni kojima je Božja objava upućena »postaju sudionicima božanske naravi« (DV 2). Zajedništvo nije tek puko druženje s Bogom, nego mnogo više. Ono je sudioništvo u Božanskome životu, po kojemu svaki čovjek vjerom izlazi iz svoje ograničene ljudske stvarnosti i utjelovljuje se u Božansku stvarnost. Taj novi život, život u Bogu i s Bogom, nadilazi svako ljudsko razmišljanje i sam ljudski razum: »Božanskom objavom Bog je htio objaviti i saopćiti samoga sebe i vječne odluke svoje volje o spasenju ljudi "da bi imalo udjela u božanskim dobrima koja posvema nadilazi ljudski razum"« (DV 6).

Sama Božja objava otkriva samoga Boga kakav je u sebi. Sv. Ivan Boga određuje kao Ljubav, kao Božje sebedarje. Međutim, gledamo li dublje u Tajnu Božje objave, otkrit ćemo da je Bog u sebi »zajedništvo osoba« (MD 7), zajedništvo u kojemu vlada život međubožanskih odnosa. Zato je Božja objava otkrivanje Božanskoga trojstvenoga zajedništva, kao zajedništva »u Trojstvu osoba jednog Boga Oca i Sina u Duhu Svetomu« (UR 2).

Usp. W.KASPER, *Theologie der Kirche*, Mainz, 1987., str. 143.

U tom smislu je Božja objava sasvim konkretno određena: ona nije samo obavijest, vijest o Bogu kakav je; ona je po svojoj naravi učinkovita, jer stvara zajedništva s Bogom, zajedništvo koje je životno zajedništvo. Životno zajedništvo razlijeva se i na druge ljude s kojima kršćani žive. Nije moguće živjeti s Bogom u zajedništvu a ne biti u zajedništvu s braćom ljudima: »Ako netko tvrdi: Ljubim Boga, a mrzi svoga brata, lažac je; jer tko ne ljubi svoga brata koga vidi, ne može ljubiti Boga koga ne vidi« (1 Iv 4,20).

Misao o zajedništvu s Bogom središnja je misao i propovijedanja i cjelokupnoga djela otkupljenja Isusa Krista. Jezgra i središte cjelokupnoga Isusova propovijedanja je navještaj kraljevstva Božjega.² Što više, Isus nije samo propovijedao kraljevstvo Božje, on ga je i donio među ljude. Isusova se riječ može pojmovno shvatiti, ali je »druga stvar doživjeti kraljevstvo Božje, osjetiti ga, vidjeti ga i kušati«.³

1. Kraljevstvo Božje, kraljevstvo zajedništva Boga i čovjeka

Što je kraljevstvo Božje? Isus ga nastoji razjasniti u različitim prisporodbama, usporedbama i tumačenjima, ali ga nigdje ne definira. Istina, jednu stvarnost definirati znači tu stvarost na neki način ograničiti, osiromašiti. Mogli bismo reći da se Isus služi određenom metodom nabiranja definicija: on kraljevstvo Božje tumači u cijelom nizu definicija, od kojih svaka pruža jedan vid te stvarnosti.

U biblijskoj tradiciji susrećemo nekoliko odrednica što je to kraljevstvo Božje. Tako u psalmima, ali i kod Ezre, kraljevstvo je shvaćeno kao ponovno uspostavljanje Davidova nacionalnoga kraljevstva. Zato se vode ratovi, zato zeloti, odnosno sikari, nastoje nasiljem i silom uspostaviti Božje kraljevstvo. U tome kontekstu kraljevstvo Božje je shvaćeno kao zemaljsko mesijansko kraljevstvo, a kralj će poput mesije doći iz Davidova koljena. Isusa njegovi slušatelji pitaju: »Gospodine, hoćeš li sada obnoviti kraljevstvo u Izraelu?« (Dj 1,6). Ili riječi razočaranih učenika na putu u Emaus: »A mi smo se nadali da je on onaj koji će osloboditi Izraela« (Lk 24,21). Njegovo kraljevstvo će biti kraljevstvo mira i bez boli, plodnosti zemlje, bogatstva potomstva i dugoga života, ali i kraljevstvo pravde i svetosti, pobožnosti i Božjega straha. U toj slici kraljevstva Božjega nije se mislilo na neko nadnaravno, nebesko, nadzemaljsko kraljevstvo.⁴

Drugo tumačenje kraljevstva Božjega povezano je sa životom i razmišljanjem zajednice čistih iz Kumrana. Za njih je kraljevstvo Božje eshatološka, transcendentalna i univerzalna Božja vladavina svim narodima. Bog će sam uspostaviti tisućljetno kraljevstvo mira, pošto će narode ovoga zloga svi-

² Usp. F.BÖCKLE, *Der Weg des Erlösten Menschen in der Zwischenzeit*, u: *Mysterium Salutis* 5, Einsiedeln, 1976., str. 63.

³ J.MOLTMANN, *Najprije kraljevstvo Božje*, u: *CuS* 3, 1990., 220.

⁴ Usp. R. SCHNACKENBURG, *Gottes Herrschaft und Reich. Eine biblischtheologische Studie*, Freiburg im Breisgau, 1965., str. 38-39.

jeta sudom uništiti. Samo će izabrani prepoznati znak tog vremena i tako izbjeći osudi i kazni. I u tome tumačenju nalazi se oružana borba kao slika pobjede novoga kraljevstva.

Treća slika o kraljevstvu Božjemu je slika rabinsko-farizejske škole. Kraljevstvo je Božje u srcima onih koji ljube Toru, a očituje se u svakdašnjem životu kao pravednost među ljudima. Možda su riječi proroka Joela za to najbolja slika: »Al' i sada - riječ je Jahvina - vratite se k meni svim srcem svojim posteć, plačuć i kukajuć. Razderite srce, a ne halje svoje!« (Jl 2, 12-13). Bez pravednosti nema kraljevstva Božjega, zaključuje ta skupina. Kraljevstvo Božje je moguće u životu Izraela ako se sav narod Božji obrati, ako se pokaje i ako se vrati obdržavanju Božjega zakona.⁵

Isusove je slušateljke zanimala tema o kraljevstvu Božjem. Na Pilatovo pitanje, je li on kralj židovski, Isus odgovara: »Moje kraljevstvo ne pripada ovom svijetu. Kad bi moje kraljevstvo pripadalo ovom svijetu, moji bi se dvorani borili da ne budem predan Židovima. Ali moje kraljevstvo nije odavde« (Iv 18, 36). Tu je Isus dva puta upozorio da njegov kraljevstvo »ne pripada ovom svijetu« i da ono »nije odavde«. Očito da je njegovo poimanje kraljevstva Božjega drugačije od svih drugih. Isusu nije stalo do neke društvene revolucije, ali niti do nekog zemaljskog kraljevstva. Isusu je najvažnije »revolucionirati čovjeka« da bi na koncu mogao izgrađivati kraljevstvo Božje i u njemu sudjelovati.⁶

Na drugome mjestu Isus se isto upušta u raspravu o temi kraljevstva Božjega: »Farizeji ga upitaše: Kad će doći kraljevstvo Božje? On im odgovori: Kraljevstvo Božje ne dolazi tako da se to može vidjeti; niti će se moći kazati: 'Evo ga ovdje' ili 'eno ga ondje', jer kraljevstvo je Božje među vama« (Lk 17, 20-21). Isusove riječi smjeraju na neku novu stvarnost, koja se događa i odigrava među ljudima. To nije kraljevstvo poput ustaljenih normi ljudskoga razumijevanja kraljevstva koja imaju jasno razumljive oznake: vlast, moć, vojska, policija, diplomacija, birokracija i sl. Isus veli da je njegovo kraljevstvo drugačije. Ono je u ljudima i među ljudima.

U današnjoj egzegezi ta se nedovoljno jasna kategorija tumači kao kraljevstvo koje je u ljudskome srcu, u dubini njegova bića a koje se potom očituje u međuljudskim odnosima.⁷ I to bi bilo i najbolje tumačenje: kraljevstvo Božje nastanjuje se u čovjeku, u njegovu srcu kao središtu njegova bića i tako nastaje novi čovjek, koji svojim životom stvara nove odnose i novi red među ljudima i stvarima. »Kraljevstvo Božje nije organizacija ni institucija; ne pozna razvoja, ne sastoji se od pravednika i grešnika; ne ovisi od zemaljskih i ljudskih činitelja.«⁸ Bog kraljuje ondje gdje čovjek ljubi svoga bližnjega kao samoga sebe.

⁵ Usp. E. SCHILLEBEECKX, *Christliche Identität und kirchliches Amt. Plädoyer für den Menschen in der Kirche*, Düsseldorf, 1985., str. 33.

⁶ R. SCHNACKENBURG, *Gottes Herrschaft und Reich*, str. 72-73.

⁷ Usp. J. GALOT, *E' nella profondità del cuore umano che Cristo vuole regnare*, u: *L'Osservatore Romano*, 21.11.1992., str. 3.

U dobroti koju kršćanin očituje svome bližnjemu očituje se Božje kraljevanje u svijetu i povijesti.⁹

Drugi vatikanski sabor ima jasnu koncepciju što je kraljevstvo Božje. Govoreći o Crkvi u suvremenom svijetu, koncilski oci navode poslanje Crkve kao ispunjenje zadaće koja nadilazi svaku primisao o ovozemaljskim kategorijama. Crkva je poslana da navješćuje, da ostvaruje i da širi Božju stvarnost, kraljevstvo Božje. Zato Sabor veli: »Doduše, misija koju je Krist povjerio svojoj Crkvi kao njoj vlastitu, nije niti političkog, niti ekonomskog, niti socijalnog reda: svrha, naime, koju joj je odredio, religioznoga je reda« (GS 42). U tim riječima se očituje ono Isusovo da kraljevstvo Božje nije od ovoga svijeta: ono je od onoga svijeta, ali za ovaj svijet; ono je nadzemaljsko, ali za ovu zemlju, ono je Božje kraljevstvo, ali za čovjeka i za njegov svijet. Religioznost kraljevstva Božjega odnosi se na najdublju relaciju Boga i čovjeka, na upućenost Boga na čovjeka i čovjeka na Boga. Kraljevstvo Božje je prvotno duhovno, nadnaravno, onostrano, a potom, izgrađeno na tome temelju, i zemaljsko i ljudsko i vidljivo.

Pošto smo razjasnili narav kraljevstva Božjega valja se zapitati što je cilj i svrha kraljevstva Božjega. Kraljevstvo Božje po svojoj naravi nekamo vodi, ima nekakav cilj, neku odrednicu. Uz oznaku kraljevstva Božjega da je ono religiozno, moramo još dodati jednu odrednicu koja dublje ulazi u samu narav kraljevstva Božjega. Kraljevstvo Božje je spasonosno kraljevstvo, ono je soteriološke naravi. U Starome zavjetu nalazimo moguću opis onoga što je kraljevstvo Božje ostvareno u praksi kao spasonosno događanje: »Kidati okove nepravde, razvezivati sponne jarmene, puštati na slobodu potlačene, slomiti sve jarmove; podijeliti kruh svoj s gladnima, uvesti pod krov svoj beskućnike, odjenuti onoga koga vidiš gola, i ne kriti se od onoga tko je tvoje krvi. Tad će sinuti poput zore tvoja svjetlost, i zdravlje će tvoje brzo procvasti« (Iz 58,3-8).

Kraljevstvo Božje znači prije svega da je Bog posljednji smisao ovoga svijeta te da je zajedništvo s njime na koncu svega ono životno zajedništvo koje čovjeka vodi potpunome spasu, sreći i nebeskom miru. Upravo je to sadržaj Isusova propovijedanja. On ne propovijeda sebe niti o sebi, on navješćuje kraljevstvo Božje, njegovu blizinu i njegov sadržaj: »Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!« (Mk 1,15). U Isusovim riječima o kraljevstvu Božjem naznačena je nova stvarnost: na koncu vremena čovjek će biti oslobođen svake otuđenosti, svakog fizičkog i moralnog promašaja, čovjek će biti oslobođen smrti, mržnje, razdora i boli.¹⁰ I sve to snagom Božjega zahvata, a ne ljudskom silom, razumom i tehnikom.

⁸ R. BRAJČIĆ, *Otajstvo Crkve*, u: R. Brajčić/M. Zovkić, Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium, Zagreb, 1977., str. 128.

⁹ Usp. W. SIMONIS, *Gottesliebe - Nächstenliebe*, u: T. Franke/M. Knapp (Hrsg.) *Creatio ex amore. Beiträge zu einer Theologie der Liebe*, Würzburg, 1989., str. 66.

¹⁰ Usp. L. BOFF, *Jesus Christus, der Befreier*, Freiburg im Breisgau, 1986., str. 45.

Knjiga Otkrivenja to naj slikovitije ocrtava: »Evo stana Božjega među ljudima! On će stanovati s njima: oni će biti njegov narod, a on sam, Bog bit će s njima. On će otrti svaku suzu s njihovih očiju. Smrti više neće biti; neće više biti niti tuge, ni jauka, ni boli, jer stari svijet prođe« (Otk 21,3-4). Taj opis ipak ne donosi ono najvažnije što se smatra samim spasom. Istina, u ovim riječima temeljna poruka leži u mislima da će Bog stanovati, prebivati sa svojim narodom. Biti sa svojim narodom oznaka je spasa, međutim još nije dorečena prava misao što je spas u sebi. Gledamo li cjelinu evanđeoske poruke, smijemo ustvrditi da je spas u zajedništvu Boga i čovjeka u kojemu čovjek, oslobođen svoje ograničene, propadljive, prolazne i smrtne stvarnosti, konačno uživa puninu Božjega života. Spas je susret božanske i ljudske stvarnosti koju Bog prožima i preobličuje i tako ostvaruje spasenje koje »prelazi sve granice da se dovrši u zajedništvu sa samim Posvemašnjim, tj. s Bogom. To spasenje je onostrano, eshatološko. Dakako, ono u ovom životu započinje ali se dovršava u vječnosti« (EN 27).

Kraljevstvo je Božje novi svijet u kojemu ljudi žive na drugačiji način, nego što je to slučaj u zemaljskim kraljevstvima. U kraljevstvu Božjemu nema nepravednih odnosa gospodar-rob, nema ponižavajućih odnosa razlike vrednovanja muško-žensko, nema rasnih, jezičnih, nema nacionalnih razlika: »Nema tu više Židova ni Grka; nema više ni roba ni slobodnjaka; nema više ni muškog ni ženskog, jer ste svi samo jedan u Kristu Isusu« (Gal 3, 28). Kraljevstvo Božje se mora u stvarnosti aktualizirati u obraćenju od dosadašnjega načina života. Tako se ostvaruje novi odnos između čovjeka i Boga.¹¹ U kontekstu govora o službama u Crkvi valja sada odrediti narav, značaj i cilj koji u sebi nosi Crkva kao zajednica okupljena oko Krista.

2. Crkva je u službi kraljevstva Božjega

Govoreći o kraljevstvu Božjem kao središtu Isusova propovijedanja i naviještanja Radosne vijesti moramo ukazati i na središnju istinu samoga kraljevstva Božjega. Središte cjelokupnoga Isusova spasiteljskog poslanja jest čovjek kojega je Bog stvorio za sebe, pozvao ga u zajedništvo sa sobom i s njime želi podijeliti radost susreta i života. Upravo zbog čovjekova spasa Isus poziva dvanaestoricu, njih poučava i sprema za veliku zadaću naviještanja Radosne vijesti kroz povijest: »Idite po svem svijetu i propovijedajte Radosnu vijest svakome stvorenju! Tko bude vjerovao i pokrstio se, spasit će se; tko ne bude vjerovao, osudit će se« (Mk 16,15-16). Isusovi su učenici opunomoćeni, njegovo djelo nastaviti i predati se služenju kraljevstva Božjega. Po njima je Isus prisutan u povijesti. To valja imati pred očima gledajući na temelje Crkve Kristove: ona je poslana da svakoga čovjeka suoči s Isusovom riječju, njegovim pozivom svakome čovjeku kao i s njegovim otkupiteljskim djelom.¹²

¹¹ »Die in der Basileia-Verkündigung Jesu sich vermittelnde Gegenwart Gottes in der Welt ist die Grundlage für ein neues Verhältnis des Menschen zu Gott«. F. BÖCKLE, *Nav. djelo*, str. 65.

¹² Usp. K.LEHMANN, *Der Ursprung der Kirche und Jesus Christus*, u: W.Seidel, *Kirche - Ort des Heils*, Würzburg, 1987., str. 25.

U pitanju je, dakle, čovjek i njegovo nebesko spasenje. A spasenje se sastoji u zajedništvu čovjeka, prirode i Boga. To zajedništvo je eshatološki cilj i Božjega stvaranja i Kristova otkupiteljskoga djela. Zato valja jasno razlikovati što je Crkva Kristova a što kraljevstvo Božje. Pavao u Poslanici Kološanima govori o kraljevstvu Božjemu koje je središte Isusova djela: »On nas istrgnu iz vlasti tame i prenese u kraljevstvo svoga ljubljenoga Sina, u kome imamo otkupljenje, oprostjenje grijeha« (Kol, 1, 13-14). Stoga smijemo ustvrditi da posljednji cilj Božjega otkupiteljskog djela nije Crkva, nego kraljevstvo Božje. To je vrlo važno zapamtiti.

Ali i sama Crkva, kao zajednica okupljenja oko apostolskoga zbora na čelu s Petrom, ima u svome središtu čovjeka i njegov nadnaravni spas: »Čovjek u svoj istini svoga postojanja, svog osobnog, a također zajedničkog i društvenog bića - u krugu svoje obitelji, u krugu društva i tako različitih okolnosti, u okviru svoga naroda ili države, u sklopu svega čovječanstva - taj je čovjek prva staza kojom Crkva mora proći ispunjavajući svoje poslanje. Taj je čovjek prvi i osnovni put Crkve, put što ga je sam Krist zacrtao, put što nepromjenjivo prolazi kroz otajstvo Utjelovljenja i Otkupljenja« (RH 14; CA 53). U dokumentima Drugoga vatikanskog sabora na više mjesta je istaknuta ta »humana« strana poslanja Crkve i njezinih službi i zadaća. Čovjek je za Boga prva vrijednost, pa stoga on i za Crkvu, ali i za društvo, mora biti isto tako prva vrijednost: »To je i sam Gospodin naznačio kad je rekao da je subota stvorena radi čovjek, a ne čovjek radi subote« (GS 26).

Crkva mora biti po svojoj naravi kritična prema svemu što čovjeka otuđuje ili degradira u njegovoj teološkoj važnosti i njegovome nadnaravnom određenju. Ona ne smije gledati zatvorenih očiju niti društvene zajednice koje porobljuju čovjeka, koje čovjeku ne omogućuju osnovne uvjete za život, a osobito tamo gdje se čovjeka žrtvuje za neke političke ili slične potrebe. Državni razlog ne smije biti razlogom da se čovjeka onečovječi, da ga se ponižuje i ideološki iskoristi. Crkva mora uvijek čitati znakove vremena i to zato da bi skrabila za čovjeka. Narav Crkve se nalazi upravo u tome da ona opstoji samo »radi spasenja ljudskih bića«. ¹⁵ I upravo ta njezina zadaća može se označiti »transcendentalnom zadaćom« u svagdašnjem životu: »Crkva koja se, zbog svoje službe i nadležnosti, nikako ne podudara s političkom zajednicom niti se veže uz bilo koji politički sistem, znak je ujedno i čuvar transcendentnosti ljudske osobe« (GS 76).

Ta se transcendentalnost najbolje očituje u biblijsko-teološkoj kategoriji slike Božje: čovjek je jedini stvoren na sliku i priliku Božju. Biti stvoren na sliku Božju znači imati samoga Boga kao prototip za svoju narav. Čovjek je prema biblijskim izvješćima stvoren prema uzorku Boga i to trinitarnoga Boga. Iako je sama riječ trinitarni Bog izazov na razmišljanje o teološki vrlo izgrađenom pojmu Boga, ona je ipak u sebi puno jednostavnija. Trinitarni Bog

¹⁵ R. LATOURELLE, *Man and his problems in the Light of Jesus Christ*, New York, 1982., str. 19.

samo je teološka definicija Boga koji je ljubav. Ljubav je uvijek trojstveno događanje: jedno 'ja' ispruženo je prema jednom 'ti' iz čega se rađa nova stvarnost 'mi'. U tome se sastoji čovjekova narav i njegova sličnost s Bogom. On je »ikona« trojstvene ljubavi koja čini Boga živim bićem. A to znači da čovjek posjeduje najvišu važnost i značaj i da »u ljubavi mora rasti i razvijati se, t.j. on mora u slobodi uvijek više nastajati«. ¹⁴

Čovjek je razumno i kreativno biće. Ali on je prije svega slika Božja kada u svome životu ostvaruje ljubav kao odrednicu svoga života. Što više, kad čovjek tu svoju odrednicu »biti slika Božja« ostvari u ljubavi, tada je on odraz, ot-sjaj i slika Božje ljubavi u svijetu: »To znači također da su muž i žena kao 'dvoje u jednom' u zajedničkoj ljudskoj naravi pozvani da žive zajedništvo ljubavi i tako u svijetu odrazuju zajedništvo ljubavi koje je u Bogu i u kojem se tri božanske Osobe ljube u intimi otajstva božanskog života« (Mulieris dignitatem 7). Možemo još dodati da čovjek tek u susretu s drugom osobom sebe pronalazi, sebe ostvaruje. Njegov je život sav prožet susretima, komunikacijama i relacijama. Ali tek u uzajamnosti on postaje svoj, postaje slobodno biće. Taj proces oblikuje čovjeka u ono biće koje mi nazivamo osoba i subjekt. A zato mu je potreban drugi: »U drugome i pomoću drugoga postajem ja sam, moj život postaje bogatiji, ispunja se i usavršuje. Život je u uzajamnosti.« ¹⁵

Iz takvoga razmišljanja može se zaključiti kako je u životu Crkve čovjek na prvome mjestu po dostojanstvu i skrbi. Služba za čovjeka ima prednost pred svim zakonima i normama. Nikada ne smije čovjek biti žrtvovan zbog neke institucije, nekoga zakona ili norme. Čovjek je mjerilo zakona. »Sve norme i institucije, svi zakoni i zapovijedi, uredbe i statuti, regule i red, dogme i dekreti, kodeksi i paragrafi pod pitanjem su, jesu li za ili nisu za čovjeka«. ¹⁶ Ovako postavljena antropologija u svome središtu ima trajnu usmjerenost Boga prema čovjeku, svojoj slici i čovjeka prema Bogu, svome prototipu. Čovjek stoga ima uzvišeni poziv da u svijetu sebe ostvaruje i tako Boga uprisutnjuje. Međutim, čovjek u tom svijetu mora imati prave mogućnosti u svim svojim djelatnostima da bi mogao sebe i ostvariti: »Stoga je norma za ljudsku djelatnost ono što je prema zamisli i volji Božjoj u skladu s istinskim dobrom čovječanstva i što omogućuje čovjeku kao pojedincu ili kao članu zajednice da razvije i ostvari svoj potpuni poziv« (GS 35).

Tako smo odredili dvije važne činjenice koje nam pružaju kontekst i okvir za temu koju obrađujemo, a to su službe u Crkvi, odnosno prezbiterska služba i hijerarhijsko zajedništvo u mjesnoj Crkvi. I prezbiteri i svi drugi članovi crkvene zajednice moraju imati pred očima da je Bog u sebi zajedništvo osoba u ljubavi i da je Bog na tu sliku i priliku stvorio čovjeka. Čovjekov spas i spasenje sadržani su u zajedništvu s Bogom, u kraljevstvu Božjemu u kojemu čovjek i Bog čine novu i savršenu zajednicu ljubavi. To je srž i bit čovjekova

¹⁴ B.FORTE, *Trinität als Geschichte*. Der lebendige Gott - Gott der Lebenden, Mainz, 1989., str. 183.

¹⁵ V. BADURINA, *Grupa kao izazov i šansa*, u: VĐSB 2/1999. str. 79.

¹⁶ H.KÜNG, *Christ sein*, München, 1974., str. 242-243.

spasenja, čiji predokus on već sada u ovoj stvarnosti može i mora ostvarivati. Postavivši tako prve dvije istine o Bogu i o čovjeku možemo sada progovoriti i o Crkvi i njezinim službama.

3. Crkva je zajedništvo

Drugi vatikanski sabor u dogmatskoj konstituciji *Lumen Gentium* načelno govori o hijerarhijskom zajedništvu biskupske službe: »Biskupsko posvećenje daje sa službom posvećivanja također službe poučavanja i vladanja, koje se ipak po svojoj naravi mogu izvršiti samo u hijerarhijskoj zajednici s Glavom i članovima Kolegija« (LG 21). Sabor na taj način sažima biblijsku i teološku predaju po kojoj je Crkva hijerarhijski usklađeno tijelo Kristovo. Očita je povezanost tih misli s teologijom Tijela kod sv. Pavla. Crkva je zajednica sastavljena i izgrađena od različitih dijelova u čijoj cjelini vlada zajedništvo: »Milosni su darovi različiti, ali je isti Bog koji čini sve u svima« (1 Kor 12,4-6). Toj zajednici u različitosti Krist je Glava, a Duh Božji je nutarnje počelo jedinstva.

Jedinstvo Crkve složeno je jedinstvo, jer u Crkvi nije prvi princip počelo uniformnosti, nego počelo jedinstva različitih dijelova i službi: »Kao što je, naime, tijelo jedno, iako ima mnogo udova, i svi udovi tijela, iako su mnogi, tvore jedno tijelo, tako je i Krist: uistinu, mi smo svi - bilo Židovi bilo Grci, bilo robovi bilo slobodnjaci - kršteni jednim Duhom u jedno tijelo. I svi smo napojeni jednim Duhom« (1 Kor 12,12-13). Odatle povezanost svih članova Crkve u jednu zajednicu, koja je u sebi snagom Duha Svetoga ujedinjena, iako raznolika. Očitovanje Duha Svetoga u Crkvi najbolje se vidi u njezinu svakdašnjem životu. Ako su u Crkvi odnosi takvi da se može govoriti o nemiru, neslozi, neprijateljstvu, sukobima i nesnošljivosti, tada se može s pravom zaključiti kako u tom trenutku u Crkvi ne djeluje Duh Sveti.¹⁷

U životu suvremene Crkve postoji prava napast da se takva spoznaja jednostrano tumači, odnosno da se Duha Svetoga »monopolizira« samo za crkvene strukture i hijerarhiju. Duh Sveti je darovan cijeloj crkvenoj zajednici, a na poseban način nositeljima službe pastira u Crkvi. Danas nije više moguće ostvariti takozvanu »kristomonističku« Crkvu u kojoj je sve određeno »odozgor« na dolje. To je tzv. »piramidalno-autoritarni« ustroj Crkve. Takva Crkva, koja traje od protureformacije sve do Drugoga vatikanskog sabora (pa i nakon njega!), suzuje bit i život Crkve samo na neke članove, i to prije svega na nositelje hijerarhije: »Značajno je, međutim, da se uloga Duha Svetoga u ekleziološkom smislu svodi isključivo na nositelje službi, na milost službe i osobito na službu naučavanja i njezinu nepogrešivost.«¹⁸ Klasični kristomonizam vidi Crkvu u sljedećim njenim strukturama: prednost opće pred mjesnom

¹⁷ »Where the result is inner turbulence, anger, discord, disgust, distraction, and the like, the Church can judge that the Spirit of Christ is not at work«. A. DULLES, *Models of the Church*, New York, 1974., str. 31.

¹⁸ O cijeloj toj tematici vrlo koristan članak je H. POTTMEYER, *Pneumatološka dimenzija Crkve*. Dar Duha dan je svim članovima Crkve; ne monopol Duha crkvenom vodstvu, u: VDSB, 10/1998., str. 637-639; Isto u: *Diakonia*, 21 (1990), 3, 170-174;

Crkvom (univerzalistička ekleziologija); - prednost nositelja službi pred zajednicom i karizmama (klerikalizam); - prednost monarhijskog ustrojstva službi pred kolegijalnim (centralizam); - prednost jedinstva pred različitostima (uniformizam).¹⁹

Drugi vatikanski sabor mijenja kristomonističko počelo i stavlja pred oči crkvene zajednice načelo zajedništva, koje isključuje i uniformizam i partikularizam. Drugi vatikanski sabor iznova prepoznaje Duha Svetoga kao jednako važno izvorno i životno načelo Crkve. On je prije svega načelo životne mnogovrsnosti, budući da djeluje u mnogima i na razne načine. Stoga je on također načelo životnog zajedništva, onoga što nazivamo *communio*, što pak ne znači niti uniformizam niti partikularizam. Gledamo li dublje u kategoriju *communio*, otkrit ćemo korijene iskonske kršćanske teologije, teologiju trinitarne teologije. U Crkvi se očituje iskonsko, izvorno Božje zajedništvo, na čiju je sliku Crkva izgrađena: »Ono što se u Kristu jednom dogodilo snagom Duha Svetoga, nastavlja se i u Crkvi. Duh je nositelj zajedništva s Bogom i to je temelj zajedništva Crkve.«²⁰ Crkva je u sebi misterij Božanskoga života: »Vrhunski obrazac i počelo tog misterija jest jedinstvo u Trojstvu osoba jednoga Boga Oca i Sina u Duhu Svetom« (UR 2).

Moramo postaviti temeljnu postavku o odnosu Crkve i kraljevstva Božjega, odnosno o odnosu crkvenih službi, hijerarhije i same Božje namjere. »Posljednji cilj spasonosnoga Božjega plana i savršeni oblik spasenja za cijeli svijet nije Crkva, nego kraljevstvo Božje.«²¹ Crkva je u službi za spas čovjeka i cijele prirode, ona je u službi Božjoj i zato i Crkva i sve njezine službe ne smiju se stavljati iznad kraljevstva Božjega. Crkva ne smije biti cilj i svrha, ona ne smije biti Bog, jer je samo Bog i zajedništvo s njime pravi smisao spasa i spasenja.²² Crkva je, po svojoj naravi, stanište, dom i kuća Božja, ali ona po sebi nije spas. Ona mora postati autentični znak Kristove prisutnosti u svijetu.²³ Ali ona sama nije Krist.

Saborski oci upravo to naglašavaju i jasno razlučuju, jer je »Crkva u Kristu sakrament ili znak i sredstvo najužeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda« (LG 1). I zato riječi današnje Crkve zvuče kao trajno upozorenje za sve, a osobito za nositelje službi u Crkvi: »Po gotovo istom uvje-

¹⁹ H. POTTMEYER, *Nav. dj.*, str. 638.

²⁰ R. SIEBENROCK, *Kirche als Communio*. Versuch einer systematischen Spurensicherung zum Thema, u: J. Niewiadomski (Hrsg.), *Verweigerte Mündigkeit? Politische Kultur und die Kirche*, str. 230-231.

²¹ R. SCHNACKENBURG, *La Chiesa nel nuovo testamento*. Realtà, interpretazione teologica, essenza e mistero, Brescia, 1975., str. 199.

²² »Die Kirche ist nicht Gott. Sie ist mir sehr wichtig. Ohne die Menschen, die vor mir geglaubt haben und mit mir glauben, wäre ich nicht, der ich bin und sein möchte... Sie ist nicht Gott, aber sie ist das Haus Gottes und der Tempel des Heiligen Geistes.« F. KAMPHAUS, *Zur Lebenssituation des Priesters*, u: K. Hillenbrand/M. Kehl (Hrsg.), *Du führst mich hinaus ins Weite. Erfahrungen im Glauben - Zugänge zum priesterlichen Dienst*, Würzburg, 1991., str. 131-132.

²³ »It chief task, in other words, is to make itself an authentic symbolic presence of Christ in the world«. A. DULLES, *The resilient Church. The necessity and Limits of Adaption*, Dublin, 1978., str. 1.

renju vjernika i nevjernika sve na zemlji treba biti uređeno prema čovjeku kao svom središtu i vrhuncu« (GS 12). Budući da je kraljevstvo Božje religiozne naravi, i jer je čovjekov spas u religioznom susretu s Bogom, sve službe, institucije i zakoni Crkve morali bi počivati na religioznim temeljima, a nikako na temeljima vlasti, moći, zakona i institucijske birokracije. Danas postoji ozbiljna kušnja nositelja crkvenih službi da se pretvore u »ovozemaljske« vladare i upravljače, da svoju službu pretvore u »klerikalni centralizam« ili u »hijerarhijski centrizam«. ²⁴

Stoga valja postaviti temelje Crkve i njenoga poslanja da bi se moglo progovoriti točnije i jasnije i o odnosu prezbitera i biskupa u zajedničkom crkvenom poslanju. Uzimajući u obzir zadaću Crkve u suvremenom svijetu - čovjek i njegov spas - moramo ustvrditi da je to primarna zadaća kojoj moraju biti podređene sve crkvene ustanove i vlasti. I prezbiteri i biskupi moraju imati pred očima da je prva stvarnost Crkve njezino teološko zajedništvo koje se reflektira u samom životu Crkve u svakidašnjici. »Zajedništvo je jedna od vodećih ideja, kako Drugi vatikanski sabor određuje Crkvu.« ²⁵

4. Zajedništvo i hijerarhija

Još jednom želimo naglasiti važnost pojma zajedništvo (communio) za crkvenu zajednicu, jer taj je pojam vodeći pojam Drugoga vatikanskog sabora. ²⁶ Zajedništvo je praželja svakoga čovjeka, koja se najbolje očituje u biblijskom izvješću o stvaranju čovjeka: »Nije dobro da čovjek bude sam« (Post 2, 18). U suvremenom je svijetu bilo pokušaja da se među ljudima ostvari neki oblik političkog, ekonomskog ili kulturnog zajedništva. Kako iskustvo uči, svi su ti pokušaji propali. U njima se u najboljem slučaju ostvarilo neko udruživanje, kolektivizacija nasuprot individualizmu. Međutim, pravi oblik zajedništva mora imati dublje korijene od samo onoga praktično-društvenog na kojemu su svi pokušaji i nastajali. Oduvijek je čovjek tražio zajedništvo u međusobnim odnosima, no njegovo pravo traženje zajedništva uvijek je išlo onomu zajedništvu koje je očekivao od Boga. Upravo je potreba zajedništva, integracije i sudioništva osnovna oznaka i ljudske religioznosti. ²⁷

U odnosu prema drugima, u zajedništvu s drugima, čovjek sebe ostvaruje i postaje osoba, postaje zrelo ja. Čovjek se ne ostvaruje po sebi samome, on je uvijek u relaciji prema drugome, i taj drugi mu pomaže da se ostvari. ²⁸

²⁴ *Tentazioni nella Chiesa*, editoriale, Jesus, 11/1990., str. 4.

²⁵ Usp. P. NEUER, *Die Kirche - Monarchie, Demokratie, Gemeinschaft*, u: *Stimmen der Zeit*, 10/1990., str. 653.

²⁶ »Eine der Leitideen der Ekklesiologie des II. Vatikanums, vielleicht sogar die Leitidee des letzten Konzils, lautet deshalb: communio.« W. KASPER, *Kirche als Communio*, u: *Isti, Theologie und Kirche*, Mainz, 1987., 273.

²⁷ Vidi: G. Cardaropoli, *Introduzione al cristianesimo*. Elementi di Teologia fondamentale alla luce del Vaticano II, Roma, 1978., osobito str. 76.

²⁸ Usp. W. PANNENBERG, *Anthropologie*. Anthropologie in theologischer Perspektive, Göttingen, 1983., posebice stranice 174-175.

»Čovjek dolazi k sebi jer je okrenut drugima«²⁹ - to može zvučati kao jedna antropološka definicija čovjeka. Sve ovo želi samo još ojačati spoznaju kako je i u crkvenom životu potrebno imati tu spoznaju i istinu o čovjeku pred očima, osobito kad se govori o crkvenim službama i strukturama. To je važno i s razloga što se još uvijek mnogi nositelji crkvenih i hijerarhijskih službi ne mogu tako lako odvojiti od struktura monarhije, aristokracije, feudalizma ili apsolutizma.³⁰ I zato, kada dogmatska konstitucija Lumen Gentium o Crkvi u broju 21 govori »o hijerarhijskoj zajednici«, valja imati pred očima pravo značenje toga pojma i te riječi.

Za ispravno razumijevanje pojma zajedništvo, *communio* u Crkvi valja se podsjetiti i na osnovne temelje same Crkve. Crkva je po svojoj naravi dijalog Boga sa svijetom, Božji poziv čovječanstvu na spasonosno zajedništvo, na život s Bogom. Taj poziv svojim je životom ispunio Isus Krist, čija je osoba, riječ i djelo trajni Božji poziv na zajedništvo. Vrhunac toga poziva u zajedništvo s Bogom jest Isusova smrt i njegovo uskrsnuće. Tim događajima Isus je omogućio smrtnome čovjeku da uđe u vječno zajedništvo s Bogom, za kojim cijeloga svoga života teži i čezne. Crkva je trajno uprisutnjenje u povijesti Božjega poziva i njegovo povijesno ostvarenje. Ona je pozvana i poslana da bude navjestiteljica Božjega spasa. Zato se za Crkvu može reći da je njezina egzistencija istovremeno i njezina proegzistencija.³¹

U svakdašnjem životu Crkva mora biti okrenuta, upućena i usmjerena običnom čovjeku, grešniku, siromašnome, napuštenome i odbačenome. Crkva i svi crkveni službenici moraju se solidarizirati s onima kojima nitko od ljudi više ne može i ne želi pomoći. Ona mora biti sva u službi za najmanje i tako ostvariti Isusovu misiju »biti za druge«. Crkva stoga ne posjeduje vlastitu egzistenciju, jer ona je prvo plod Božjega spasonosnog djela a drugo ona predstavlja svijet. Možda je ovdje potrebno ukazati i na temeljnu samosvijest Crkve: ona nije radi sebe, nego radi Božjega spasa. Ona mora u svome životu ostvarivati Božju temeljnu stvarnost: ljubav prema svima i prema svakome čovjeku. Njezina narav je stoga siromaštvo: »Siromaštvo Kristovo, koje Crkva mora činiti, stoga jest ljubav.«³²

Na taj način se ostvaruje Isusovo poniženje, koje svoj vrhunac ima na golgotškome križu. »On, božanske naravi, nije se ljubomorno držao svoje jednakosti s Bogom, nego se nje lišio uzevši narav sluga i postavši sličan ljudima. Kad postade kao čovjek, ponizi sam sebe postavši poslušan do smrti, i to do smrti na križu« (Fil 2,6-8). U Isusovu poniženju očitovano je božansko siromaštvo, njegovo cjelovito predanje na križu slika je Boga koji se saginje do

²⁹ J.O'DONELL, *Il Mistero della Trinità*, Roma, 1989., str. 120.

³⁰ Vidi s tim u vezi: M.KEHL, *Synodal und »hierarchisch« zugleich verfaßt*, u: Isti, *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, Würzburg, 1992., str. 103-125.

³¹ »Weil die konkrete Gestalt des Christusheiles das Für-Sein ist, ist die eschatologische Gestalt der Kirche das absolute Für-Sein: Ihre Existenz ist Proexistenz«. W. BEINERT, *Das neue Gottesvolk als Sakrament des Heils* u: *Mysterium Salutis*, 4(1), Einsiedeln, 1972., str. 287-308., ovdje 295.

³² *Isto*, str. 302.

ljudske stvarnosti i toj stvarnosti pruža smisao i svrhu. Crkva mora imati pred očima tu teološku stvarnost da bi i sama mogla sebe shvatiti, sebe u životu ostvariti i na taj način biti znakom Božje ljubavi u svijetu. Ona sama nije spas; spas je u Bogu, stoga je Crkva znak spasa, uprisutnjenje spasa i njegovo očitovanje. Crkva je narod Božji na putu prema punini spasa, ona je Zaručnica koja ide ususret Zaručniku, ona je Crkva siromaha koji ulaze u zajedništvo s Bogom i na taj način postaju bogati.

Još konkretnije se može reći: »Svi vlastiti interesi Crkve - očuvanje stanja, širenje svoga ugleda - moraju se podrediti interesima kraljevstva Božjeg, inače su neopravdani. Ako duh i ustanove Crkve odgovaraju kraljevstvu Božjem, onda je to Crkva Kristova; protive li se kraljevstvu Božjem, onda Crkva gubi opravdanost svoga postojanja i postaje suvišnom religiozno-iluzornom zajednicom.«³³ To je bit siromaštva Crkve, ali i snaga koja Božjom milošću, kroz nju teče za spas svakoga čovjeka. Isus postavlja ideal kršćanskoga života, ali i ideal crkvenoga života kao ideal nasljedovanja: »Naprotiv, tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj! I tko hoće da među vama bude prvi, neka bude svima sluga. Jer ni Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge« (Mk 10,43-45).

I još snažnije Isus to izražava na drugome mjestu: »Primjer sam vam dao da i vi činite kao što ja vama učinih« (Iv 13,15). Stoga za Crkvu, za njezine službenike i njezino poslanje, za hijerarhiju sve mora biti utemeljeno u Isusovu životu služenja i u služućem zajedništvu Crkve. Kao i Isus tako mora i Crkva biti u svijetu poslužnik: »A ja sam posred vas kao onaj koji poslužuje« (Lk 22,27). Upravo je to izazov danas za Crkvu i njezine službenike. Crkva se previše bavi sama sobom: »Ona previše govori o sebi, a morala bi se više zauzeti za zajednički problem: naći Boga i, pronašavši Boga, naći čovjeka.«³⁴

5. Prezbiterska služba i hijerarhijsko zajedništvo

Došli smo tako do same teme koja je u naslovu postavljena kao zadaća ovoga izlaganja. Svaka, pa i najproduhovljenija crkvena zajednica, mora imati određene strukture, ustanove i pravila života. Gdje su ljudi, pa i oni najreligiozniji, struktura na razini društva mora postojati i omogućiti da se ostvari i sama narav religiozne i crkvene zajednice. Ali, moramo to odmah jasno postaviti, ne određuju službe što je i kakva je Crkva, nego Crkva određuje koje su i kakve su službe.³⁵ A Crkvu određuje i njezinu narav utemeljuje Božje otkupiteljsko djelo u Isusu Kristu za čovjeka i za svijet. Stoga Crkva ne može biti nešto drugo izvan onoga što Bog u Isusu Kristu hoće: spas čovjeka i svijeta.

³³ J. MOLTSMANN, *Najprije kraljevstvo Božje*, u: CUS 3, 1990., str. 230.

³⁴ J. RATZINGER, *Modernità atea, religiosità post-moderna*, u: Il Regno, 4/1994., str. 65.

³⁵ »Das Amt wird von dem aus bestimmt, dem es dient: dem Glauben und Leben der Kirche. Die Kirche wird nicht vom Amt aus, aus Amt wird von der Kirche her bestimmt«. H. FRIES, *Glaube und Kirche als Angebot*, Graz, 1976., str. 239.

Podimo, dakle, od zaključaka Drugoga vatikanskoga sabora. Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* o Crkvi u trećoj glavi progovara o ovoj temi pod naslovom: Hijerarhijsko uređenje Crkve i posebno episkopat (LG 18-29). Dokument odmah na početku spominje da je Krist »u svojoj Crkvi ustanovio različne službe, koje idu za dobrom čitavoga Tijela« (LG 18). Pozivajući se na zaključke Prvoga vatikanskoga sabora Konstitucija nastavlja i tumači kako je Isus Krist i sam poslan od Oca »sagradio svetu Crkvu poslavši Apostole« te kako biskupi, nasljednici apostola, trebaju biti pastiri Crkve »do konca vijeka«. Apostolski zbor ima na svome čelu kao vidljivu glavu blaženoga Petra »i u njemu je ustanovio trajno i vidljivo počelo i temelj jedinstva vjere i zajednice. Biskupi su kao kolegij, zbor apostolskih nasljednika povezani s Petrovim nasljednikom i postavljeni da »upravljaju kućom Boga živoga«.

Ovako sročena analiza pastirske službe biskupskog zbora s Petrovim nasljednikom ima u svome središtu zanimanja i rada, skrbi i nade ono što je i sam Isus Krist od Oca primio, a to je naviještanje kraljevstva Božjega: »Gospodin Isus, pomolivši se Ocu, pozvao je k sebi one koje je htio, odabrao dvanaestoricu da budu s njim i da ih šalje propovijedati kraljevstvo Božje« (LG 19). Ojačani snagom Duha Svetoga apostoli, propovijedajući Radosnu vijest o blizini kraljevstva Božjega, okupljaju i skupljaju Crkvu Božju koja počiva na Isusu kao ugaonom kamenu. Njihova služba, njihovo poslanje pastira u svome središtu ima, dakle, navještaj Evanđelja svakomu stvorenju, svim ljudima do nakraj zemlje: »Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju« (Mk 16,15). I upravo u tome poslanju Drugi vatikanski sabor vidi osnovne elemente za ispravno shvaćanje svih službi u Crkvi: »A ona dužnost koju je Gospodin povjerio pastirima svoga naroda pravo je služenje, koje se u Svetom pismu značajno naziva 'diakonia' ili služba« (LG 24).

I ovdje se pokazuje kako služba i služenje apostolskog zbora mora imati svoje temelje u samome Isusovu služenju. I propovijedanje i posvećivanje i upravljanje mora biti služenje: »Biskup, poslan od Oca obitelji da upravlja njegovom obitelji, neka drži pred očima primjer Dobroga Pastira, koji je došao ne da bude služen, nego da služi (usp. Mt 20,28; Mk 10,45) i da za ovce dade svoj život (usp. Iv 10,11)« (LG 27).

Uz biskupsku službu povezana je i služba prezbitera, jer su biskupi povjerali »u različitom stupnju dužnost svoje službe različitim osobama u Crkvi« (LG 28,1). Prezbiteri su isto kao i biskupi pozvani i poslani da propovijedaju Evanđelje i da pasu vjernike te da vrše službu Božju »kao pravi svećenici Novoga Zavjeta«. Ono što je središnji dio sadržaja u govoru o prezbiterima i njihovoj službi u Crkvi izraženo je sljedećim riječima: »Svećenici, mudri suradnici biskupskoga reda i njegova pomoć i oruđe, pozvani da služe Božjemu Narodu, čine jednu svećeničku družbu sa svojim biskupom, određenu za različite dužnosti« (LG 28,2). Prezbiteri su po svojoj službi pridruženi zboru biskupa i »prema svome zvanju i milosti služe dobru cijele Crkve.«

Još snažnije naglašena je riječ služenje u govoru Sabora o đakonskoj službi, jer na njih se polažu ruke »ne za svećeništvo, nego za služenje« (LG 29). To su riječi saborskih otaca, koji u njima sažimlju vjerovanje Crkve i njezino poslanje. Možemo zaokružiti ove misli saborskim tekstom koji sve službe stavlja u okvir govora o kraljevstvu Božjem: »Zato Crkva, nadarena darovima svojega Ustanovitelja i vjerno vršeci njegove zapovijedi ljubavi, poniznosti i samozataje, prima misiju da navješćuje Kristovo i Božje Kraljevstvo i da ga ustanovi u svim narodima, i postavlja klicu i početak toga Kraljevstva na zemlji« (LG 5,2).

U svemu je ipak ključna riječ poslanje i zajedništvo koje mora vladati među nositeljima službi u Crkvi. Zajedništvo je bit same kolegijalnosti biskupa,³⁶ koja se mora proširiti i na prezbitere i na đakone. Crkva je, dakle, zajedništvo u služenju. Prezbiteri su stoga po svetom redu i poslanju što ga primaju od biskupa poslani da »služe Kristu Učitelju... Oni su dionici njegove službe, po kojoj se ovdje na zemlji Crkva neprestano izgrađuje u Božji narod« (PO 1). Prezbiteri su i biskupovi suradnici koji moraju naviještati Evandjelje: »Prezbiteri dakle duguju da sa svima dijele istinu Evandjelja koju u Gospodinu posjeduju« (PO 4). Zato Sabor i naglašava kako su prezbiteri »na različite načine hijerarhijski združeni s biskupom« (PO 5). Između biskupa i prezbitera mora po naravi stvari postojati nutarnja povezanost i suradnja, što više zajedništvo službe i služenja. »Svi prezbiteri, zajedno s biskupima, tako učestvuju u jednom te istom Kristovu svećeništvu i službi da samo jedinstvo posvećenja i poslanja iziskuje njihovo hijerarhijsko zajedništvo s biskupskim redom« (PO 7).

Uzimajući u obzir tako usko povezane službe prezbitera i biskupa Sabor preporuča da među njima vlada zajedništvo i bratstvo: »Zbog ovoga zajedništva u istom svećeništvu i službi neka biskupi drže prezbitere svojom braćom i prijateljima, i neka svim silama misle na njihovo dobro, materijalno a pogotovo duhovno« (PO 7). Prezbiteri neka u biskupima »poštuju autoritet Krista vrhovnoga pastira«, neka »rade vezani zajedništvom s biskupima i s drugom braćom u svećeništvu« (PO 14). Kao krunu ovakvoga razmišljanja dekret *Presbyterorum ordinis* o službi i životu prezbitera zaključuje: »Svećenička služba - jer je služba same Crkve - može se vršiti samo u hijerarhijskom zajedništvu cijeloga Tijela« (PO 15). Uzor u hijerarhijskom zajedništvu je sam Krist: »Sin Čovječji nije došao da njemu služe, nego da on služi i da dade život svoj u otkup za mnoge, tj. za sve« (AG 3). Drugi vatikanski sabor stavlja, dakle, počelo zajedništva kao zadaću za cijelu Crkvu i njezin svakidašnji život: »Stoga Crkva treba da, poticana Duhom Kristovim, korača istim putem kojim je koračao sam Krist, naime putem siromaštva, poslušna, služenja i žrtvovanja samoga sebe do smrti, iz koje je po svome uskrsnuću izašao kao pobjednik« (AG 5).

³⁶ »For episcopal consecration of its very nature is directed towards and in some way already anticipates that brotherly communion of the bishops with one another and with their head, which is the essence of collegiality«. K. McNAMARA, *The Church. A Theological and Pastoral Commentary on the Constitution on the Church*, London, 1983., str. 180.

6. Zajedništvo Crkve u Božjoj ljubavi

Misija, poslanje Crkve po naravi njezina utemeljenja, nije niti političkog, niti ekonomskog, niti socijalnog reda: svrha koju je Krist odredio za svoju Crkvu religioznoga je reda (GS 42). A to znači prije svega da Crkva mora biti okrenuta čovjekovu nadnaravnom odredištu, Bogu. Sve u Crkvi mora biti podređeno toj istini i njezinim potrebama. Isus sam u svome propovijedanju i javnom nastupu uvijek u središtu ima čovjekovo nadnaravno spasenje. Tako je njegov život u stvari »praksa kraljevstva Božjega.«³⁷ Isus svojim životom slavi nebeskoga Oca, ali istovremeno svojom praksom Isus ucjepljuje Boga u ljudsku povijest i ljudsku povijest u Boga. Njegova osoba, njegova riječ i njegovo ponašanje stvaraju nove odnose među ljudima, među muškarcima i ženama, među bogatima i siromašnima, mudrima i priprostima.

Kraljevstvo Božje je nova stvarnost u kojoj se očituje Božja ljubav, Božje vladanje. Kraljevstvo Božje je nešto sasvim drugačije od carske moći, drugačije od politike velikih u Isusovo vrijeme. »Za Isusa kraljevstvo se može tamo naći gdje je ljudski život 'spašen', gdje se spas na čovjeku ispunjava, gdje vladaju pravda i ljubav, a odnosi koji čovjeka zarobljuju imaju svoj kraj.«³⁸ Zajedništvo svih članova Crkve Kristove omogućuje čovjeku da pronade svoj spas već sada, iako još ne u punini, jer Crkva je mjesto spasa i spasonosnog događanja.³⁹ Što više, možemo govoriti o Crkvi koja u svijetu ostvaruje kraljevstvo Božje i s njime i kulturu ljubavi, odnosno civilizaciju ljubavi. Kršćanstvo je utemeljeno na prvoj istini koju Bog objavljuje, a to je činjenica da je Bog ljubav i da Bog ljubi čovjeka i cjelokupnu stvorenu stvarnost. Isusovom pojavom ljubav poprima novo obličje: ona je agape. Agape izranja iz Isusove zapovijedi: »Zapovijed vam novu dajem: ljubite jedni druge: kao što sam ja ljubio vas, tako i vi ljubite jedni druge« (Iv 13,34).

Život u ljubavi bio je za Pracrkvu znak raspoznavanja kršćana. Svaki onaj koji je ulazio u crkvenu zajednicu darivao je sama sebe i sve što je posjedovao i sve su to »stavljali pred noge apostolima« (Dj 4,35). U ranokršćanskoj Crkvi zajedništvo se očitivalo kao zajedništvo u vjeri, zajedništvo sakramenata, zajedništvo u službi i služenju, zajedništvo u ljubavi.⁴⁰ Nova zapovijed ljubavi je »osnovni zakon ljudskog savršenstva pa, prema tome, i preobrazbe svijeta« (GS 38).

«Oblasti koje su prema čovjeku i prema svijetu radā se i Isusova propovjednička tema o kraljevstvu Božjemu. Kraljevstvo Božje nije ništa drugo

³⁷ E. SCHILLEBEECKX, *The Church with a human face. A New and Expanded Theology of Ministry*, London, 1985., str. 23.

³⁸ E. SCHILLEBEECKX, *Christliche Identität und kirchliches Amt. Plädoyer für den Menschen in der Kirche*, Düsseldorf, 1985., str. 34.

³⁹ Usp. W. SEIDEL (Hrsg.), *Kirche - Ort des Heils. Grundlagen, Fragen, Perspektiven*, Würzburg, 1987.

⁴⁰ Usp. C. SCANZILLO, *La Chiesa sacramento di comunione. Commento teologico alla Lumen Gentium*, Roma, 1989., osobito stranice 23-29.

nego uprisutnjenje Božje ljubavi među ljudima u povijesnom hodu prema eshatonu. Radi ostvarenja kraljevstva Božjega Isus izabire neke između svojih učenika i šalje ih da propovijedanjem, dijeljenjem sakramenata i ostvarivanjem zajedništva među svim članovima Crkve, učine čovjeka Božjim djetetom. Sve su službe, stoga, u službi kraljevstva Božjega, Boga i čovjeka i njegova spasa. Zajedništvo je religiozna, još točnije teološka kategorija koja se mora ostvarivati u životu svih kršćana a posebice onih koji u Crkvi nose teret službi i služenja.

Zajedništvo je temeljni oslonac Kristove Crkve. Ono nadilazi sve prepreke koje ljudi jedni drugima čine. U takvome zajedništvu nastaju novi odnosi koji se mogu jednom riječju izraziti kao bratska ljubav: »Vi pak ne dajte se zvati Rabbi, jer jedan je učitelj vaš, a svi ste vi braća« (Mt 23,8). To nije tek neka puka titula u ranoj Crkvi, nego prerečena praksa iz života svakidašnjice. »Bratstvo i sestinstvo u ranoj Crkvi utemeljuje se na eshatološkom izljevu Duha«. ⁴¹ Kraljevstvo Božje u punini svoje stvarnosti ostvaruje savršeno zajedništvo između Boga, čovjeka i prirode. Tada se ostvaruje ono što se u teologiji zove nebo, raj, blaženstvo: život u Bogu i s Bogom. A Crkva i sve njezine službe moraju u sebi biti usmjerene toj prvoj zadaći: »Crkva se rodila zato da šireći posvuda na zemlji kraljevstvo Kristovo na slavu Boga Oca, sve ljude učini dionicima spasonosnog otkupljenja, i da se po njima sav svijet doista upravi ka Kristu« (AA 2). Budući da Kristovo djelo otkupljenja samo po sebi teži i ide za čovjekovim spasom (AA 5), i crkveni službenici moraju u tome zahvatu vidjeti i sebe i svoje poslanje.

Zaključujući možemo reći da je i prezbiterska i biskupska služba utemeljena i ukorijenjena u Isusovoj otkupiteljskoj službi. U samome otkupiteljskom činu očituje se Božja ljubav koja sve poziva na zajedništvo, s Bogom ali i na zajedništvo među ljudima. Možemo stoga reći da su sve službe u Crkvi vezane uz prvu stvarnost, a to je Božja ljubav. Hijerarhija u općoj Crkvi, kao i hijerarhija u mjesnoj Crkvi, nije sama sebi svrhom, kao što ni sama Crkva nije sama sebi svrhom, nego su i jedna i druga u velikoj službi volje Boga »koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do potpune spoznaje istine« (AG 7). Budući da službe spadaju u instituciju Crkve, valja imati pred očima: »Vidljiva institucija Crkve je znak i pokazivač Kraljevstva.« ⁴² I to bi teološko pravilo moralo važiti za sve službe i službenike kraljevstva Božjega, za hijerarhiju u jednoj mjesnoj Crkvi, u jednoj biskupiji kao i za sve članove Crkve Kristove.

⁴¹ G. LOHFINK *Wie hat Jesus Gemeinde gewollt? Zur gesellschaftlichen Dimension des christlichen Glaubens*, Freiburg im Breisgau, 1982., str. 126.

⁴² R. BRAJČIĆ, *Olatstvo Crkve*, u: R. Brajčić/M. Zovkić, *Dogmatska konstitucija o Crkvi - Lumen Gentium*, Zagreb, 1977., str. 128.

DER DIENST DES PRIESTERS UND DIE HIERARCHISCHE GEMEINSCHAFT IN DER ORTSKIRCHE

Zusammenfassung

Das Thema wurde in sechs Inhaltsschritten eingeteilt. Zuerst wird das Reich Gottes, als das Grundthema von Jesu Verkündigung dargestellt. In einem zweiten Schritt ist die Kirche als Dienerin am Reich Gottes gesehen. Der dritte Schritt will in der Kirche ihre Grundwahrheit vorstellen: die Kirche ist, ebenso wie das Reich Gottes, vor allem die Communio, die Gemeinschaft der Gläubigen mit Gott. Im vierten Schritt wird über die hierarchischen Strukturen in der Kirche nachgedacht. Gleich wie die Kirche, so muss auch die hierarchische Struktur in der Kirche im Dienst am soteriologischen Heil des Menschen sein. Der Mensch ist der Weg der Kirche. Unter Nummer fünf wird über das Verhältnis zwischen dem Priesterdienst und der hierarchischen Gemeinschaft behandelt. Beide müssen im Dienst an Gott und am Menschen sein. Abschliessend wird im sechsten Schritt die Communio aller kirchlichen Bereiche und Strukturen, des Priesterdienstes und der Hierarchie als ein Dienen am Menschen im Namen des dreieinigen Gottes der Liebe verstanden, der sich in Jesus Christus, dem Diener Gottes, offenbart hat.